

ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОГО ФАКТОРУ, ЩО ОБУМОВИВ АГРЕСІЮ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

1. Ми звикли розглядати фактори, що обумовлюють злочинність на рівні конкретної особистості, груп, або в масштабах конкретного суспільства. Ми не звикли розглядати їх у глобальному масштабі хоча існують злочини вчинення яких визначається факторами глобального характеру. До таких злочинів належить, в тому числі, злочин агресії.

2. При цьому для аналізу повинна бути застосована факторна схема яка складається з соціально-політичного, соціально-економічного та біосоціального факторів кожен з яких включає у себе відповідні причини. Звичайно, що при аналізі злочину агресії на перший план виступає соціально-політичний фактор.

3. Наприкінці 90-х ХХ ст. відомий американський філософ С. Хантінгтон висловив ідею про зміну сторін у сучасних війнах коли конфлікти між державами будуть замінені конфліктами між цивілізаціями. Ці конфлікти, за його визначенням, будуть відбуватися по т. зв. «лінії цивілізаційного розлому» яка проходить між різними цивілізаціями. За його думкою одна з таких ліній проходить і через Україну. При цьому він помилився з її визначенням, що може бути йому вибачено оскільки на момент розробки ним його теорії світ був інший і конфлікти були іншими. Однак він не помилився в основному – лінія цивілізаційного розлому дійсно проходить через Україну.

4. В ті ж часи науковий світ, будучи під враженням розпаду срср, закінчення холодної війни і, як здавалось, початком процесу демократичних змін в росії і на просторах колишнього срср, почав мріяти про кінець військового протистояння, «кінець історії» як це позначив Френсіс Фукуяма. Це було черговою помилкою яка має трагічні наслідки поки що для України, а може статись і для усієї Євроатлантичної цивілізації.

5. Помилка була допущена лідерами більшості демократичних країн Заходу в оцінці реальної цивілізаційної приналежності росії лідери якої тривалий час робили спробу довести що вона є невід'ємною частиною Євроатлантичної цивілізації. Це сталося, по-перше, через елементарну історико-соціальну безграмотність окремих лідерів країн (Саркозі, Клінтон, Обама та ін.), по-друге, в наслідок елементарної зради інтересів власних країн (Шредер, Меркель, та ін.), по третє, перебування при владі злочинців, які знайшли спільну мову зі злочинцем, що очолює країну агресора (Берлусконі), і, у кінцевому, відсутність в країнах потужних політичних лідерів подібних до Уїнстона Черчилля, Рональда Рейгана або Маргарет Тетчер здатних мислити глобально і так само глобально оцінювати тенденції.

6. Усе це було поєднано з діяльністю в.в. путіна, який діє на міжнародній арені методами, які він опанував під час свого навчання в інституті кдб - організації якаусюісторію XX ст. створювала напругу в міжнародних відносинах в усіх кутках Світу шляхом влаштування провокацій, створення терористичних організацій, прямого підкупу високопосадовців, організації державних заколотів, прямої агресіїта таке інше. Усе це було основою політики срср ізалишається політикою путінської росії.

7. В наслідок свого історичного розташування, Україна відігравала і відіграє одну з найважливіших ролей в питаннях міжнародних відносин в Європі. Перебуваючи на міжцивілізаційній межі вона здатна вирішувати кардинальні питання політичного устрою Європи, впливати на шляхи її історичного розвитку.

Ця лінія і є сьогодні лінією цивілізаційного розлому який відділяє Євроатлантичну цивілізацію від Азійської однією із складових частин якої є Середньо-азійська цивілізація до якої належить росія.

8. Київська Русь та московія на відповідній ділянці історичного розвитку пішли різними цивілізаційними шляхами. Історія розпорядилась таким чином, що Україна (як би там не було, протягом віків), формувалась як європейська країна з притаманними країнам, що входять до цієї спільноти, політичними та культурними інтересами, цінностями і заточеними на їх рішення політичними та соціальними інститутами.

Росія формувалась на діаметрально протилежних засадах і з абсолютно іншим «набором» цінностей та інтересів.

Точка біфуркації з якої почалось розходження визначена достатньо точно – на думку професора С. Адамовича нею є напад і пограбування Києва князем Андрієм Боголюбським у 1169 р.¹ Татаро-монгольська навала та багатовікове ярмо під яким опинились князівства що у кінцевому стали московією (1327 р.), посилило розбіжності між ними та українськими державними утвореннями які почали розвиватись у Європейському цивілізаційному просторі.

9. Не маючи на меті аналізувати шляхи цивілізаційного розвитку України та росії, зазначимо лише, що Українське питання протягом століть було одним з центральних для політики росії. Скориставшись внутрішньоукраїнськими проблемами вона пішла на укладення Переяславської угоди яка передбачала, фактично, військовий союз України та росії, а після того, поступово, користуючись політичною ситуацією, протягом достатньо тривалого часу спромоглася звести усі домовленості, що були досягнуті у 1653 році, до нуля.

1 Якщо подивитися на бюст цього князя, відтвореного за методом Герасимова, то ми бачимо перед собою типового представника азійської раси, що абсолютно лягає у канву висловлюваної позиції. Після встановлення ординського ярма усі правителі «московськи князівств» були або безплсмеоедньо ординцями або отримували ярлик на правління як, наприклад, Олександр прозваний Невським, який отримав ярлик на князівство від Батия на Київській стіл. Уся московська, а пізніше російська аристократія походила від ординців чим і пишалась

Українське питання перебувало в основі розділів Польщі XVII та XXI століть.

Перша світова війна була викликана у тому числі необхідністю для росії вирішити українське питання у якому як у дзеркалі, відбилась імперська суть росії-московії, яка вважала українські землі що входили до складу Австро-Угорської імперії своїми «споконвічними» землями, виставляючи себе спадкоємцем Київської Русі. При цьому в наслідок «приєднання» цих земель до росії мало бути вирішено і національне питання, яке полягало у деукраїнізації Західної України.

Більшовики перейняли від імператорської росії оцінку значення України, розуміючи, що без неї буде втрачено значення російсько-радянської імперії, не можна буде вести мову про її велич і унікальність.

Це ж перейшло у спадок і до сучасної росії.

Здавалось, що розпад срср змінить цю ситуацію оскільки змінились епохи. Однак такі сподівання виявились марними. Нове керівництво росії на чолі із б. ельциним (викормишем кпрс, що ввібрав у себе усі її ідеологічні постулати), не збиралось відмовлятися від України. *«Ще в період між 24 серпня 1991 року і 1 грудня 1991 року Єльцин, за словами однієї з його найближчих радниць і помічниць Галіни Старовойтової, розмірковував над тим, що буде далі, й на її слова, мовляв, Борис Ніколаєвич, ви ж бачите, що Україна уходить, він відповів: «Да нічого, тут нужно с Горбачовим разобраться, а потом мы хохлов всьо равно к рукам приберьом»¹.*

Звичайно, що путін, який замінив єльцина на посту глави держави, не міг і не бажав змінити підходи оскільки підтримував їх, стверджуючи, що розпад срср був найстрашнішою глобальною катастрофою XX ст. У зв'язку із цим його ставлення до Української незалежності було ворожим. Незалежна Україна самим фактом свого існування перешкоджала вирішенню його надзвичайно амбітних планів відродження срср і відновлення статусу росії як гравця номер один на полі міжнародної політики, а себе як сучасного «собірателя земель руських», що виводило його на рівень історичних постатей вищого рівня в історії росії, а можливо і світу.

Не будемо перераховувати усі дії росії які прямо або опосередковано свідчать про довгорічну тривалу підготовку росії до агресії. Вони добре всім відомі.

10. Основним політичним інструментом для агресії була обрана концепція «руського міру».

Концепція «руського міру» не є чимось новим (хоча словосполучення з'явилося порівняно нещодавно – його автором став сучасний т. зв. «філософ» Петро Щедровицький – радник заступника Голови адміністрації в.в. путіна – с. кириєнка). Коріння її слід шукати в історії московії-росії. Формування концепції почалось ще у XVII столітті з праць московських книжників які по-

1 Цит. С. Руденко. Анатомія ненависті. Путін і України [Текст] / Сергій Руденко. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. - С. 54

чали формувати схему походження московитів. Основним твором у цій сфері став «Синопис Київський» — «Синопис, или Краткое собрание от различных летописцев о начале славено российского народа». Саме у ньому було сформульовано основні тези, що у подальшому (звичайно з відповідним редагування, але без корекції основи), лягли в основу концепції «руського міру». Основні закладені в цей опус ідеї полягали у наступному:

1. єдність трьох братніх народів – руського, українського та білоруського;
2. визнання москви політичним, а Київ духовним центром держави.

У 1687 році ці ідеї були закріплені на нормативному рівні у Коломацьких статтях, підписаних Україною та росією.

Правління Петра I, який робив спробу наблизити московію до європейських країн, ознаменувалось зміною назви країни на «росія», що мало на меті привласнити вікову історію Київської Русі, стати її спадкоємцем і завдяки цьому підняти політичну вагу країни.

У XIX століття міністром царя Миколи I графом с. уваровим було сформовано доктрину триєдності і її остаточну формулу «православ'я, самодержавність, народність». Фактично саме вона стала основою концепції «руського міру», звичайно «підшукатуреною» відповідно вимог сучасності.

У препарованому комуністами вигляді ця концепція отримала назву «пролетарський інтернаціоналізм» де «православ'я» було замінено марксизмом-ленінізмом, «самодержавність» – керівною роллю комуністичної партії, а «народність» – створенням нової історичної спільноти людей «советський народ»!

11. Першою ціллю поширення «руського міру» стала Україна. Вона, як свого часу Індія, яка була найбільшим діамантом у Британській короні, так і Україна була найбільшим діамантом в російській імператорській і радянській коронах. Першою, але далеко не останньою. Наступною може стати той самий Казахстан де відсоток російськомовного населення складає біля 15% з достатньо компактним ареалом проживання, що відкриває широкі можливості для поширення «руського міру».

Напередодні війни 12 липня 2021 року президента рф було опубліковано статтю «Про історичну єдність росіян та українців» в якій сформульовано основні концепти які мали «виправдовувати» російську агресію. Вони зводились до наступного

- росіяни та українці – один народ, єдине ціле;
- це є особистим переконанням автор, а не даниною політичним обставинам;
- автор сприймає наявні протиріччя між росією та Україною як велику біду, трагедію;
- ситуація яка склалась між Україною та росією є наслідком великих помилок зроблених як чинним керівництвом (без вказівки якої країни – П. Ф.) так попередниками (без вказівки ким саме – П. Ф.), а також в наслідок роботи деструктивних сил, які прагнуть роз'єднати Україну та росію;

- щоб зрозуміти теперішнє і зазирнути в майбутнє, ми повинні звернутися до історії.

Практично ці самі концепти в.в. путін відтворив і у інтерв'ю американському журналісту Такеру Карлсону у 2024 р., зробивши спробу підтвердити їх перекрученими посиланнями на історичні факти і події. Особа яка мало-мальськи знайома з реальною історією взаємовідносин України і росії усі ці «наукові потуги» в.в. путіна просто би засміяла.

Як би там не було концепція «руського міра» яка є трансформованим в історичній перспективі концепцією «православ'я, самодержавність, народність» жива і реалізується у політичній діяльності російської влади.

12. Під цю концепцію підведена і відповідна ідеологічна база, яка отримала назву «рашизм».

Жодна політична теорія, концепція та т. ін. не можуть вважатись дієвими якщо вони не спираються на людські маси, як вірять в правильність і необхідність. При цьому маси повинні бути об'єднані спільною ідеєю, спільною метою, вірою у правильність ідеї. Саме тому ідеологія рашизму викристалізовувалась і впроваджувалась у свідомість населення росії протягом достатньо тривалого часу. При цьому слід зауважити, що її паростки падали не на голе місце – у свідомості росіян уваровська триєдність ніколи не зникала – руський великодержавний шовінізм завжди був присутній у суспільній свідомості росіян.

Слід зазначити, що ідеологія рашизму глибоко проникла в усі верстви російського суспільства. Для цього протягом багатьох років в росії створювалась і розгорталась гігантська агітаційна машина яка включала в себе широкий діапазон заходів – від створення різноманітних художніх телесеріалів до постійнодіючих пропагандистських шоу на усіх каналах телебачення. Особлива увага приділялась формуванню єдності народу довкола конкретних історичних подій і у першу чергу довкола свята перемоги над фашистською Німеччиною. Різноманітні акції вершиною яких став т. зв. «безсмертний полк» коли в колонах демонстрантів об'єднувались сотні тисяч людей згуртованих пам'яттю про загиблих рідних і близьких, як ніщо інше слугувало ідеї формування почуття особливості російського народу, його зверхності по відношенню до інших народів, готовності «якщо треба – повторити». При цьому формувалось зневажливе ставлення до ролі союзників у Другій світовій війні, принижувалась їх роль у досягненні перемоги.

Нормативне закріплення поняття та змісту цієї ідеології було здійснено Верховною Радою України у Постанові «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких» яка визначила його як ««новий різновид тоталітарної ідеології та практик, які лежать в основі режиму, сформованого у російській федерації під керівництвом президента в. путіна, та ґрунтуються

на традиціях російського шовінізму й імперіалізму, практиках комуністичного режиму СРСР та націонал-соціалізму (нацизму)»¹.

Вістря ідеології рашизму було спрямовано на Україну. І це зрозуміло. По-перше – імперія не може існувати без України. Це аксіома. По друге - підриєдність українського народу, внесення розбрату в його серцевину означало, по суті, забезпечити приєднання України до росії з мінімальними витратами. Що і ким для цього робилось сьогодні добре відомо. Будучи відвертими, констатуємо, що відповідних успіхів у цьому питанні було досягнуто. В першу чергу це сталося завдяки правильному вибору об'єкту впливу коли ним стало, в першу чергу, населенні східного та південного регіонів України та Криму де були сконцентровані нащадки переселенців з росії та колишні громадяни росії які ніколи не переривали своїх зв'язків з росією, зневажали Україну, її історію, мову, культуру. Але все ж таки великого успіху досягнути не вдалося.

Для пропаганди ідеології рашизму були задіяні і великі кошти, і великі можливості агентів російського впливу, і потужні засоби пропаганди. Гасло «ми один народ» активно впроваджувалось у свідомість українців. Однак тут була допущена суттєва помилка – не враховано національний менталітет народу України, його споконвічна тяга до свободи, шанування власної історії і мови.

13. Підсумовуючи викладене слід зробити декілька висновків:

- основою політичного фактору, що обумовив агресію росії проти України стала цивілізаційна приналежність країн при якій Україна належить до Євроатлантичної цивілізації, а росія до Середньоазійської яка є складовою частиною Азійської цивілізації;
- вказана приналежність обумовила наявні «лінії цивілізаційного розлому» між Україною та росією, яка визначалась наявністю по її сторонах антагоністичних суперечностей;
- перебування по різних сторонах «лінії цивілізаційного розлому» визначило протилежні і по суті антагоністичні форми правління коли в Україні була створена Президентська республіка з усіма атрибутами демократії, а в росії – утвердився авторитарний режим основу якого створювали спецслужби;
- політичний режим в Україні (особливо після виборів 2019 р.) характеризується як демократичний. В той же час, існуючий політичний режим в росії авторитарний, чи, навіть, тоталітарний. Звичайно що і це є причиною антагонізму. Особистісний фактор путіна, який по суті є диктатором, не може бути виключений з загального переліку причин, що утворюють політичний фактор.

У сукупності усі ці причини, що утворюють політичний фактор не могли не призвести до агресії росії проти України.

¹ Постанова Верховної Ради України «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких» № 3078-ІХ від 2 травня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3078-IX#Text>. (Дата звернення: 09.02.2025 р.)

Павло ФРІС. Зміст політичного фактору, що обумовив агресію росії проти України

У статті здійснено ґрунтовний аналіз політичного фактору як ключової детермінанти збройної агресії Російської Федерації проти України. Автор аргументує необхідність розгляду злочину агресії не лише через призму індивідуальної поведінки, а й крізь глобальні факторні схеми, що включають соціально-політичні, економічні та біосоціальні складники.

На основі цивілізаційного підходу Семюела Гантінгтона обґрунтовано, що сучасна російсько-українська війна розгортається вздовж «лінії цивілізаційного розлому», яка відділяє Євroatлантичну цивілізацію, до якої історично тяжіє Україна, від Азійської (Середньоазійської), складовою якої є Росія. У роботі критично проаналізовано помилковість геополітичних оцінок західних лідерів кінця ХХ – початку ХХІ ст. щодо демократизації Росії та концепції «кінця історії» Френсіса Фукуями, що призвело до неготовності світу протистояти відродженню російського імперіалізму.

Особливу увагу приділено історичній та ідеологічній еволюції концепції «руського міру». Автор простежує її витоки від «Київського Синопису» (XVII ст.) та доктрини графа Уварова («православ'я, самодержавність, народність») до радянського «пролетарського інтернаціоналізму» та сучасної ідеології рашизму. Детально розкрито зміст рашизму як новітнього різновиду тоталітарної ідеології, що поєднує російський шовінізм, імперіалізм та практики комуністичного й нацистського режимів, що закріплено у відповідній Постанові Верховної Ради України.

Встановлено, що антагоністичні суперечності між демократичним устроєм України та авторитарно-тоталітарним режимом Росії, посилені особистісним фактором диктатора Путіна та хибною тезою про «один народ», зробили агресію неминучим наслідком реалізації імперських амбіцій Кремля.

Ключові слова: агресія росії, політичний фактор злочинності, цивілізаційний розлом, «руський мір», рашизм, ідеологія, глобальна безпека, українська державність.

Pavlo FRIS. The content of the political factor that determined Russia's aggression against Ukraine

The article provides a comprehensive analysis of the political factor as a key determinant of the Russian Federation's armed aggression against Ukraine. The author argues for the necessity of examining the crime of aggression not only through the lens of individual behavior but also through global factor schemes, which include socio-political, economic, and bio-social components.

Based on Samuel Huntington's civilizational approach, it is substantiated that the current Russian-Ukrainian war unfolds along the «civilizational fault line» separating the Euro-Atlantic civilization, to which Ukraine historically gravitates, from the Asian (Central Asian) civilization, of which Russia is a component. The paper critically analyzes the erroneous geopolitical assessments of Western leaders in the late 20th and early 21st centuries regarding Russia's democratization and Francis Fukuyama's concept of the «end of history», which led to the world's unpreparedness to confront the resurgence of Russian imperialism.

Particular attention is paid to the historical and ideological evolution of the «Russian World» concept. The author traces its origins from the «Kyiv Synopsis» (17th century)

and Count Uvarov's doctrine («Orthodoxy, Autocracy, Nationality») to Soviet «proletarian internationalism» and the modern ideology of Rashism . The content of Rashism is detailed as a new type of totalitarian ideology combining Russian chauvinism, imperialism, and practices of communist and Nazi regimes, as recognized by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine.

It is established that the antagonistic contradictions between Ukraine's democratic system and Russia's authoritarian-totalitarian regime, exacerbated by the personal factor of the dictator Putin and the false thesis of «one people,» made aggression an inevitable consequence of the realization of the Kremlin's imperial ambitions.

Keywords: Russian aggression, political factor of crime, civilizational fault line, «Russian World», Rashism, ideology, global security, Ukrainian statehood.